

Un passeig per Sinera

Itinerari SALVADOR ESPRIU

SALVADOR ESPRIU

cdese
centre de documentació i estudis Salvador espriu

Vista d'Arenys des del mar, el 1949

AHFF

Pòrtic

Malgrat no haver nascut a Arenys de Mar, Salvador Espriu s'hi sentia molt lligat sentimentalment. Els seus pares i els seus avantpassats eren arenyencs. Aquí va passar les vacances de la infantesa i de la joventut, i va quedar fascinat pel paisatge i pel passat gloriós de la vila. Aquí va viure la mort de familiars molt propers i l'esclat de la guerra civil. Amb el nom de Sinera -Arenys al revés- va convertir la població en un dels seus grans mites literaris, símbol del paradís perdut, del món feliç destrossat per la mort i la lluita fratricida. Us convidem, doncs, a fer un recorregut per Arenys i a endinsar-vos en la mítica Sinera a través de la porta màgica dels indrets que la van inspirar.

**! ! Quina petita pàtria
encercla el cementiri!
Aquesta mar, Sinera,
turons de pins i vinya,
pols de rials. No estimo
res més [...]** ! !

(Cementiri de Sinera)

Resum històric

” He agraït el privilegi d’haver pogut endevinar quines coses magnífiques varen ser la nostra mar i la petita història de les ciutats de la seva riba, l’única pàtria que tots hem entès.”

(Primera història d’Esther)

Nascut com a barri marítim de l’actual Arenys de Munt, Arenys de Mar s’independitza municipalment a la darrereria del s. XVI i s’acaba de fortificar amb torres de defensa contra la pirateria. Al s. XVIII, amb l’obertura del mercat d’Índies, Arenys esdevé durant gairebé cent anys un destacadíssim centre de construcció naval i un nucli molt actiu de la navegació a ultramar. El 1779 es crea el prestigiós Estudi de Pilots per formar tècnics en nàutica. També l’artesanía de les puntes de coixí rep una forta embranzida. A mitjan s. XIX, la vila té més de cinc mil habitants. La decadència de la navegació oceànica, produïda dècades després, és pal·liada, en part, per la fabricació de taps de suro i la creació de petites indústries. Al tombant del s. XX, es funden la fàbrica del licor Calisay i la Reial Escola d’Avicultura, i pren volada la indústria del gènere de punt. La construcció del port (1931-1956) afavoreix l’aparició d’una notable flota pesquera. Als anys seixanta, la vila es converteix en centre turístic internacional. Avui dia Arenys té uns 12.000 habitants i és una localitat comercial i de serveis, amb un dels primers ports de pesca de Catalunya.

ENTRADA

” Si de nou voleu passar,
Ariadna tornarà
a mostrar-vos el camí
que us permeti de sortir.
No hi ha laberint més clar.
Trobareu seients a mà
per als tristos i cansats.
Hom no hi sent miols de gats,
sinó molt nobles cançons,
trèmolos d’acordions.
Quant al preu, tan mòdic és,
que penso no cobrar res.”

(Les cançons d’Ariadna)

El punt de sortida del nostre itinerari serà l’Ajuntament. Pugem la Riera per la vorera de la dreta. En el núm. 14, hi ha la casa on visqueren els oncles materns d’Espriu: els germans **Maria Castelló i Moles**, padrina de l’escriptor i un dels personatges clau del seu mite, i **Lluís**, també incorporat al món sinerenc. A la cambra de la tia Maria, s’hi trobaven els gravats francesos que inspiraren *Primera història d’Esther*.

SALVADOR ESPRIU

1

El carrer de la Perera

” Ens en vàrem anar xano-xano, pensant en l'enyorança de l'amic absent, cap al nostre carrer de la Perera, i vaig deixar Mossèn Josep al seu cancell, a la placeta.”

(“En la mort de Mn. Josep Palomer”)

Seguint Riera amunt és el primer carrer a mà dreta, avui dia anomenat del Bisbe Català. Es tracta d'un dels indrets més espriuans de la vila. El turó que es veu al fons és el Mal Temps, escenari dels jocs d'infantesa d'Espriu i referent cabdal de la geografia sinerena.

Casa del poeta

(núm. 27)

” Perquè sempre hi havia un difunt o un altre en aquella ampla casa pairal de Sinera. Quan la mare de Salom va jeure també immòbil a la sala de més respecte de la gran casa, ran de l'oratori profanat, esmicolat i esventat per la fins ara última guerra civil [...]”

(“Tarot per a algun titella del teatre d'Alfaranja”)

Construïda al s. XIX per Jaume Català, bisbe de Cadis i de Barcelona, oncle-besavi de l'escriptor, fou heretada per la família Espriu que la utilitzava com a residència de vacances. Està molt lligada a moments de felicitat de l'autor, a la mort de familiars pròxims i a la destrucció. Fou saquejada durant la guerra civil. Per a Espriu esdevé “la casa dels morts del meu vell nom” o bé “la casa dels morts que només jo recordo” i també és símbol del seu esfondrament interior.

El pati del casal, situat a la part de darrere, amb cinc arbres i un safareig, fou mitificat com el jardí

dels cinc arbres, un racó de refugi del poeta, de meditació i de pau. En la ficció espriuana s'hi representa l'obra per a titelles *Primera història d'Esther*.

Can Rogés

(núm. 25)

Hi vivia el ferrer de tall Quimet Rogés, molt amic dels Espriu. El seu fill Juanito, company de jocs de l'escriptor, a qui l'autor incorpora a la seva llegenda amb el nom d'**Eleuteri**, morí de jove atrapat per una màquina a l'empresa on treballava. Espriu narra la seva mort al conte “Tòpic” i, a *Primera història d'Esther*, li encomana la tasca de bellugar els titelles, en la representació de putxinel·lis que té lloc al jardí dels cinc arbres.

Can Nineta

(núm. 23)

Residència de la família Borrell, de motiu Nineta, que tenien un dels cellers de vi més importants de la població, ple de bótes i amb una premsa. Els Espriu, els Rogés i els Borrell mantenien molt bones relacions de veïnatge. El literat eleva el vi de can Nineta a la categoria de beguda dels banquetes del palau reial de Pèrsia.

A dalt, Escolàstica Castelló amb els seus fills M. Isabel, Francesc, Salvador i Josep

Al mig, interior de la casa pairal dels Espriu a Arenys A la dreta, Salvador Espriu cap al 1920

A baix, l'eixida de la casa pairal, el mític “jardí dels cinc arbres”

Can Draper

(núm. 16)

Habitatge de Mercedes i Lluïsa Draper, germanes solteres, filles d'un navegant, íntimes de la família Espriu. Eren molt criatureres. Espriu, de nen, hi anava sovint i de vegades s'hi quedava a dinar. L'evocació a *Primera història d'Esther* d'un dels plats cuinats per les germanes Draper, fricandó amb suquet de moixernons, introdueix un dels passatges més emotius de tota l'obra espriuana.

Can Palomer

(núm. 14)

Casa del popular mossèn Josep Palomer, escriptor i historiador arenyenc, assistent assidu a les tertúlies de ca l'Espriu. Els seus treballs històrics inspiraren algunes pàgines de l'autor. En la seva obra, Espriu el fa aparèixer a les tertúlies d'ultratomba que tenen lloc a la Sheol, el regne dels morts hebreu. A can Palomer Espriu va conèixer el gran prosista Joaquim Ruyra.

2 L'Escaravar i la Riera

Agafant el carrer que surt de davant de can Palomer, ens enfilem al barri d'Escaravar, un dels nuclis primitius d'Arenys, de carrers estrets i tortuosos, font d'inspiració de l'ambient de *Laia*. Espriu el cita com a punt destacat de Sinera. En el carrer del Turó, hi podem veure la paret del darrere de la casa del poeta i, sobresortint-ne, la vegetació del jardí dels cinc arbres.

Si ens deixem dur pel carrer del Turó, tornarem a sortir a la Riera, eix urbanístic i de la vida de la població que, fins que no fou canalitzada subterràniament l'any 1997, suportava furioses avingudes -les rierades- en èpoques de pluges intenses. Espriu canta la Riera, tant en els moments alegres de festes, fires i processons, com en els tràgics, protagonitzats per les rierades.

“La rierada! Tràgic moment dels aterrits. [...] El monstre, a cada instant més pròxim, bruelava, invisible, en la foscuria. Acull miraculós d'una porta. Els primers bots ara baixaven d'ample a ample, molt alts i majestuosos, i escombraven d'obstacles aquell seu pas triomfador.”

(“La rierada”)

Seguim Riera amunt per la vorera de la dreta. En el núm. 54-56, s'hi alçava la **Sala Mercè** -l'edifici actual s'hi vol assemblar i manté els marcs de les finestres de l'antic, que fou un local de teatre i cinema, fundat per Francesc i Josepa Espriu, pare i tia de Salvador. Algunes narracions d'Espriu figura que es representen a la Sala Mercè, que esdevé d'alguna manera “el gran teatre del món”.

A dalt, rierada de l'any 1934, en la intersecció de la Riera amb el rial de sa Clavella

A dalt a la dreta, el campanar

A baix a la dreta, detall del retaule major: sant Josep i la presentació de la Verge al temple

A baix a l'esquerra, representació al teatre de la Sala Mercè, l'any 1913

3 L'Església i el seu entorn

La "placeta"

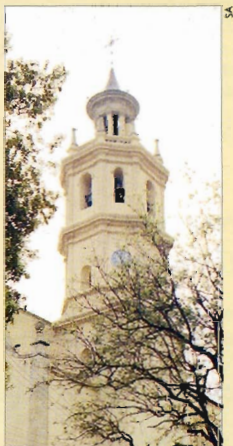
La plaça de l'Església, antic cementiri parroquial, estava ocupada en part per la rectoria fins a la guerra civil. És el marc on es desenrotlla la magistral narració espriuana "Tereseta-que-baixava-les-escals". És pels esglaons que salven el desnivell entre la plaça i la Riera que la protagonista, Teresa Vallalta, davalla en cada una de les èpoques de la seva vida.

L'església

Construïda de 1584 a 1628, és d'estil renaixentista amb volta gòtica. El campanar, convertit per Espriu en talaia des d'on el crida la mort, fa 42 m d'alçada. La torre de rajola vidriada és el comunidor, indret des d'on es pregava per allunyar les tempestes. En aquesta església se celebraren les exèquies dels pares i dels germans difunts d'Espriu i d'ell mateix. En una de les capelles laterals de la dreta, s'hi venera el **Crist del Calvari**, de gran devoció popular, que presidia antigament l'ermita del mateix nom ran de mar, i que és esmentat per Espriu en diferents passatges.

El retaule major

Construït pel vigatà Pau Costa de 1706 a 1711, és una de les joies del barroc català. Fou costejat en gran part pel poble i és dedicat a l'Assumpció de la Mare de Déu, que està envoltada de medallons amb escenes de la seva vida, de sants i d'àngels. A la fornícula de damunt la Verge, s'hi troba la imatge de sant Zenon, soldat romà màrtir, patró d'Arenys, anomenat per Espriu "el sant màrtir de plata".

“ Altar farcit d'imatges, alts relleus. Escenes ingènues de la visitació, del naixement, de l'adoració dels pastors, de la triple ofrena dels reis. [...] Al cim d'aquesta vida benaurada, entre l'esclat de núvols i milícies angèliques, l'assumpció de santa Maria, plena de glòria. Més enlaire, l'esquena adaptada a la corba de la volta del temple, el Creador beneïa la Verge. ”

(Laia)

4 Pels carrers de Sinera

“Cases de Sinera m’han tancat la porta quan vaci·lant passava, carrers enllà, camins enllà.”

(Les cançons d’Ariadna)

Carrer de l’Església

És el carrer que comença vorejant els murs del temple, a mà dreta de la plaça. Com la majoria de carrers de la vila està parcel·lat en còssos de cinc metres de façana. Són d’interès els següents edificis:

Can Baralt (núm. 37)

Casa que fou de Josep Baralt, fundador el 1779 de l’escola de nàutica, coneguda com l’Estudi de Pilots. Aquí començà les classes, que es traslladaren després a un altre edifici. En aquesta institució, hi van estudiar els navegants Esteve Moles i la nissaga dels Torres, tots ells avantpassats d’Espriu, que inspiraren diverses pàgines de la seva obra. Avui dia és el Museu Mollfuleda de Mineralogia.

“No oblideu tampoc els Torres, que anaren i vingueren a través dels cinc oceans, i els altres pilots i mercaders que varen emular-los.”

(Primera història d’Esther)

Museu F. Marès de la Punta (núm. 43)

Antic hospital de la vila. Conté algunes de les millors col·leccions de puntes d’Europa. És interessant

A dalt, el navegant arenenc Josep Salichs i Soler, l’any 1873

A dalt a la dreta, el pallebot Carlitos a la draçana, el darrer veler de gran tonatge construït a Arenys el 1918. A primer terme, en Dotras, el mestre d’aixa

A baix a la dreta, puntaires de Can Castells, l’any 1906, confeccionant un mocador per a la reina Victòria Eugènia, supervisades per la mestressa

per fer-se càrrec de la indústria de randes, en la qual tant destacà Arenys. Espriu utilitza en diferents ocasions la imatge de les puntes i de les puntaires.

Carrer de la Torre

Agafem ara el carrer de Frederic Marès, que s’obre entre can Baralt i el Museu de la Punta. En el núm. 2 hi ha el local social del **Cor de**

AHFF

l'Esperança, societat claveriana, fundada el 1863, elevada per Espriu a coral de la cort reial de Pèrsia, a *Primera Història d'Esther*. Seguint amunt, arribem al carrer de la Torre, paral·lel al de l'Església, traçat al s. XVIII, en l'època d'expansió urbanística derivada del comerç amb Amèrica. Conserva l'aspecte que tenien els carrers d'Arenys en els temps de la infantesa d'Espriu i que serviren de suport material al mite de Sinera.

AHFF

5 *L'Arenys dels "americanos"*

AHFF

Anem fins al capdamunt del carrer de la Torre i tirem a la dreta. Prenent llavors el primer trencall a l'esquerra, arribarem a l'edifici Xifré, amb una ampla balconada damunt la Riera i la part alta d'Arenys. Des d'allí podrem contemplar diverses construccions del s. XIX, que ens evocaran els "americanos", catalans que tornaven enriquits d'Amèrica i que solien fer grans despeses benèfiques en el seu poble natal.

El Xifré

Antic hospital, finalitzat el 1846, i pagat i dissenyat per l'"americano" arenyenc Josep Xifré, un dels catalans més rics del s. XIX. Espriu entronitza "el ric Xifré" en el seu mite com un dels prohoms de Sinera i, amb ell, els indians, tan significatius en la història d'Arenys. En aquest mateix casal estigué

radicat durant molts anys el **Col·legi de la Presentació**, regentat per les monges de la Presentació de Tours, prestigiosa escola i internat per a noies benestants. També ha estat incorporat a la llegenda sinerenga, així com una de les seves monges, "l'altiva sor Ephrem, / que penjava els severs hàbits, / ja ningú no sap per què". El 1923, la Presentació es traslladà a l'edifici neogòtic que podeu veure a l'altra banda de la Riera, voltat de palmeres.

L'Asil Torrent

Al mateix cantó del Xifré i una mica més amunt, es troba l'Asil Torrent, casa de beneficència per a ancians, que féu construir un altre "americano" arenyenc, Antoni Torrent, al darrer terç del s. XIX. Espriu recorda aquest centre d'acollida en el poema "Vells asilats de Sinera".

6

El Rial, els cinc cantons, el Tossal

Tornem al capdamunt del carrer de la Torre i no baixem carrer avall, sinó que seguim endavant fins al rial de Sa Clavella, que corre paral·lel a aquest. Es tracta d'un rial o petita riera, com n'hi ha tants pels entorns d'Arenys, que en entrar a la població s'ha convertit en una via urbanitzada. Baixant pel rial, podrem observar el desnivell per on davalla l'aigua en les avingudes.

Arribarem a l'anomenada placeta dels Cinc Cantons, cruïlla de cinc carrers, antigament lloc idoni d'actuació de cecs cantaires de romanços, de gitanos amb óssos, cabres i micos balladors, i de saltimbanquis de cantonada, que han inspirat, entre altres personatges espriuans, l'Altíssim, cec captaire i romancer, i l'atrotinat ós Nicolau.

**” Per placetes i carrers
fan ballar l'ós Nicolau,
orb i semiparalític. ”**

(Les cançons d'Ariadna)

Prenem després el carrer d'Antoni Torrent, l'antic Tossal, citat expressament a *Primera història d'Esther* com a lloc emblemàtic de la població. Desemboca a la part alta del carrer d'Amunt, que s'enfila cap al cementiri.

A dalt a l'esquerra, nenes del Col·legi de La Presentació, l'any 1919, quan estava instal·lat a l'edifici Xifré.

A dalt a la dreta, conjunt de cases benestants de principi del s. XX, al rial de sa Clavella

A baix, un dels molts óssos que els gitanos feien ballar arreu de Catalunya i que generalment s'anomenaven Mariano o Nicolás

7 El camí del Cementiri

Saavedra Obiols

“ En el vell carret d'en Quella desitjava de pujar pel camí del cementiri que domina tot el mar. ”

(Ronda de mort a Sinera)

Avançant pel passeig de xiprers, se'ns ofereix una àmplia panoràmica damunt de la població i del port. El turó arrodonit que tenim al davant és el **Mal Temps** que, juntament amb el turó de la **Pietat** o del **Cementiri**, on som ara, flanquegen el poble i són per a Espriu “els límits estrictes de Sinera”.

Un cop davant del cementiri i abans d'entrar-hi, anem més enllà de la façana en direcció a Barcelona i posem-nos d'esquena al mar. Podrem veure, cap a muntanya, tres pujols enllaçats en una línia sinuosa. Són els **turons del Montalt**, esmentats en diferents passatges espriuans i personificats de vegades com “l'àvia Muntala” o “la Muntala”. A mà esquerra, en un puig que toca al mar, s'alça la

Torre dels Encantats, fortificació del s. XIII i torre de guaita contra els pirates. Aquesta torre i els turons del Montalt són per a Espriu els límits amplis de Sinera. Tot el que passa més enllà n'és foraster.

“ El sol s'ajoca enllà dels turons del Mont-Alt, una ora suavíssima es desvetlla al Mal Temps i ens portarà sentors de fonoll i de menta, l'aigua cau a primes gotes per la molsa del safareig del tritó, ulls del vespre comencen a esguardar-nos. ”

(Primera història d'Esther)

AHFF

8 El Cen

Fou inaugurat el 1868, prop de l'ermita de la Pietat. Està estructurat en tres grans replans. Els dos primers estan envoltats de nínxols i travessats per un passeig de xiprers. En el tercer, on es drecen panteons de famílies acomodades, d'industrials, de navegants i d'“americanos”, hi podem admirar diverses obres artístiques, entre les quals, diferents escultures de Josep Llimona, Venanci Vallmitjana i Frederic Marès. Al darrere, hi ha ampliacions més modernes. Abans de l'agressió urbanística que han sofert els seus

(AHFF)

voltants, era un lloc aïllat i silencios.

”Mur blanc d'aquell recinte,
a l'entorn del silenci.”

(Cementiri de Sinera)

Atret per la bellesa del paratge,
Salvador Espriu hi venia sovint a passejar i a meditar-hi.

”Passejaré per l'ordre
de verds xiprers immòbils
damunt la mar en calma.”

(Cementiri de Sinera)

Aquest casal dels morts, alçat entre el mar i el cel, espais il·limitats, és convertit en el llibre *Cementiri de Sinera* en un mirador poètic davant l'Infinit i la Mort, la dama de veu marmòria.

”Ai, la negra barca,
que per mi vigila
des de la nit alta!

Ai, la barca negra,
que ve pel meu somni
del mar de Sinera!

La veu de la dama,
lluny del temps. Escolto
la cançó de marbre.”

(Cementiri de Sinera)

mentiri

A dalt a l'esquerra, el camí del cementiri
Al mig, vista d'Arenys des del camí del cementiri,
l'any 1915. Al fons, el llegendari turó del Mal Temps.
A dalt a la dreta, la zona de panteons del cementiri
i l'ermita de la Pietat, l'any 1957. A primer terme,
escultura de Venanci Vallmitjana.
A sota, panteó amb escultura de Josep Llimona

Aquest recinte lluminós i de pau, on dormen per sempre alguns dels familiars més propers i la major part dels avantpassats del poeta, el convida també a ell a reposar-hi eternament.

”Ha ballat l'ós Nicolau
on jo vull que se m'enterrí:
a Sinera, prop del mar.”

(Les cançons d'Ariadna)

Espriu és enterrat en el nínxol núm. 381, al final del segon replà a mà esquerra, a tocar de la balustrada de la zona dels panteons. Al costat mateix, ja en el replà superior, hi ha la tomba que el bisbe Català va dedicar als seus pares i on reposen els pares i els germans difunts de l'escriptor.

(AHFF)

9 El carrer d'Avall

Baixem pel camí del Cementiri i seguim pel carrer d'Andreu Guri fins a un aixamplament, cruïlla de diverses vies. Agafem els esglaons de la dreta, que davallen fent un revolt sobtat. És el carrer d'Avall. Entrem aquí a la zona de Sa Boada, un dels nuclis primitius d'Arenys. Una mica més enllà, s'alça, a la dreta, la **Torre d'en Llobet**, construïda el 1560, una de les tretze fortificacions que defensaven la població contra els pirates. Des

d'aquí, es vigilava constantment l'horitzó, s'avisava els vilatans de la presència de naus enemigues, amb fogueres i tocs de corn i de campana, i es defensaven dels assaltants amb tota mena d'armes, un cop desembarcats.

A continuació ens trobem amb la plaça de Flos i Calcat, que havia estat el centre social de la vila fins al segle XIX. Avançant carrer enllà, hi ha els antics casals de dues de les "opulentes famílies" de Sinera

10 Paisatges i llocs

Un dels elements reals que Espriu incorpora més fidelment a la seva obra és el paisatge. L'orografia arenyenca està constituïda per turons arrodonits, enllaçats entre ells, que davallen cap a mar. Quan Espriu era petit, estaven coberts de vinyes, de garrofers, de fruiters i pinedes. A les penyes i marges eren abundoses les atzavares, les figueres de moro i les plantes aromàtiques.

“He resseguit tota la tarda la meua única pàtria, el paisatge de Sinera [...] És un paisatge sense boira, de sol baix, de pujols assardanats que es van perdent en la llunyania. De tant en tant, torres de guaita i atzavares atansen a la memòria esborrades ombres de pirates d'Alger.”

(“Sembobitis”)

Entre els pujols, una xarxa de petites rieres -els rials- drenen les aigües pluvials cap a la Riera. Alguns desemboquen directament a mar. El rial, llarg camí de sorra, voltat de canyars, d'alocs i de fonoll, és un dels elements més genuïns de la geografia local i un referent important en la literatura espriuana.

Jordi Pons

“Pels rials baixa el carro del sol, des de carenes de fonollars i vinyes que jo sempre recordo.”

(Cementiri de Sinera)

Malgrat que avui dia els entorns d'Arenys estan força malmesos, recomanem dos itineraris i una visita al port, per conèixer el paisatge i alguns llocs espriuans dels afores del poble.

citades a *Primera història d'Esther*. Fent cantonada, la **casa Pastor**, avui dia enderrocada i substituïda per un nou edifici imitació de l'antic, que fou residència d'una aristocràtica nissaga de militars i d'homes de lleis. Els Pastor inspiraren el cavaller Vicenç de Pastor i la família Vallalta, a *Laia*. En aquesta obra Espriu recull l'errònia creença que el músic Frederic Chopin i la novel·lista George Sand van sojornar uns dies en aquesta mansió el 1839.

L'altre casal, en el núm. 7, és **can Pasqual**, família de constructors navals i comerciants dels segles XVI i XVII, ennoblits posteriorment, un dels membres de la qual, l'arenyenc Antoni Pasqual i Lleu (1643-1704), va ser bisbe de Vic.

La davallada del carrer d'Avall, l'any 1930

ocs fora vila

El rial del Bareu

Es troba al final del carrer de la Perera. Cal remuntar-lo i, quan es bifurca, s'ha d'agafar el tram de l'esquerra i seguir uns 300 m endavant fins a una pista de sorra que el creua. Un cop allí, tombem a mà esquerra i entrarem a la part alta del poble. El Bareu és el típic rial de prop de vila, envoltat de parets d'hortes.

“Pols de rial, parets de vinyes i hortes, les hortes rialleres de la costa, florides com un jardí.”
(*Laia*)

El Remei

Al Remei hi ha una de les vistes més esplendoroses dels entorns d'Arenys i del mar. Es tracta d'una ermita, situada al cim d'un pujol de l'interior, antic centre de devoció dels pobles de la rodalia que hi feien un aplec a l'octubre.

A dalt a l'esquerra, rial de les rodalies d'Arenys

A dalt a la dreta, la torre dels Encantants, construïda el s. XIII i ampliada el s. XVI

A baix, l'ermita del Remei, l'any 1917

”Valga’ns el Crist del Calvari
i la Verge del Remei
de Sinera (per l’octubre
ballarem al seu aplec).”

(Les cançons d’Ariadna)

La part alta del rial està molt ben conservada. Un mur encercla l’ermita, una masia i un eucaliptus de 200 anys. És propietat privada. Espriu, de jove, hi anava sovint i s’hi inspirà en diversos fragments de la seva literatura.

”Gran i benigna ombra del vell eucaliptus.

Fora del clos del casal i l’ermita,
unes poques acàcies
i el doll continu de la font.”

(Llibre de Sinera)

El Remei es troba a tres quarts a peu des de la vila. S’hi pot anar en cotxe. Cal pujar el rial de Sa Clavella, travessar l’autopista per un pont i després tornar a la dreta per reprendre el rial i continuar amunt. Quan el camí es bifurca, s’ha d’agafar el trencall de l’esquerra, que du a l’ermita.

L’ermita i l’hostal de Mont Calvari

Si anem a passejar pel port i seguim l’avinguda que hi ha a mà esquerra, arribarem a l’Hostal de Mont Calvari espriuà. És un edifici blanc, alt i amb balconades de fusta. Antigament aquest indret era una roca, voltada de mar, damunt la qual es dreçava l’ermita del Sant Crist del Calvari, que gaudia d’una gran devoció entre la gent de mar i els gitans, i era plena d’exvots de pescadors i navegants.

A principi de segle, damunt de l’ermita s’hi construí un luxós hotel, de renom internacional, freqüentat per grans personalitats, entre elles Alfons XIII. L’ermita està fora de culte i encara es pot veure a la façana que dona a la via del tren. Tant el Crist, que avui dia es troba a la parròquia, com l’hotel han estat mitificats per Espriu. A *Primera història d’Esther*, la reina Vasthi de Pèrsia fugí amb el seu amant a l’Hostal de Mont Calvari a passar-li la lluna de mel.

II Personatges sinerencs

Salvador Espriu incorpora a la seva llegenda moltes persones reals d’Arenys. Algunes pertanyen al seu cercle familiar: el pare, el notari Francesc Espriu, i la mare, Escolàstica Castelló; els oncles materns Maria, Lluís i Nicolau Castelló, aquest darrer sota el pseudònim de **Nicolau Mutsu-Hito**; l’àvia paterna, Isabel Torres i Català (**l’àvia Calamanda**); les cosines **Ginebreda**, pobres i desemparades, i la rica parenta Maria Martorell (**Angèlica d’Antommarchi**). També evoca diferents avantpassats - el bisbe Català i les famílies Torres i Moles,

i amics de casa seva, com les germanes Draper, Joan Rogés (**Eleuteri**), Mn. Josep Palomer, el metge Claudi Miquel i el seu fill, l’erudit Josep M. Miquel i Vergés, entre altres.

Així mateix, fa seus alguns vilatans: els barbers Calau Pòrtules i Fèlix Parrissa, el funcionari de l’Ajuntament Jaume Colomer, àlies Met Agutzil, la veïna Dolorettes

A dalt, Maria Castelló, padrina de Salvador Espriu

A la dreta de dalt a baix, Joan Rogés, l’”Eleuteri”; el drotaire Quel; la Trinquis, i el captaire i gran devot del vi, Saragossa, a principi de segle

AJTP

Bòtil, el mestre Trampel·li (**Pulcre Trompel·li**), etc.

Té, però, una especial predilecció pels captaires i gent pintoresca: en Tric-Trac, expresidiari, violent i renegaire, per a Espriu el cap dels mendicants sinerencs, l'infeliç d'en Saragossa, la lirona de la Coixa Fita, la menuda Escombreta "proferidora dels espinguets més aguts que mai s'hagin llançat de llarg a llarg de la costa", el bonifaci de l'Hereu Quiliè...

El seu personatge preferit és la Trinquis, una captaire quasi nana, llardosa i borratxa, que vivia en una cova i era apedregada a voltes per la mainada, i que morí coberta per la neu prop de la via del tren. La Trinquis protagonitza molts fragments espriuans i esdevé paradigma de la trista condició humana.

AHFF

**” La Trinquis s’empitimava,
i la neu la va colgar.
Erta com un peixopalo
la trobaven l’endemà. ”**

(Ronda de mort a Sinera)

Un altre dels personatges destacats és en Quel, que amb la seva dona, la Quela, feien de drapaires i recollien pells de conill pels carrers. Valent-se del seu ofici i amb el nom de *Quel·la*, Espriu el transforma en una de les al·legories de la Mort.

AHFF

Semblantment, integra a l'univers sinerenc col·lectius marginats: gitanos, saltimbanquis i titellaires de carrer, cecs cantaires de romanços i recitadors d'àuques, que inspiraren l'Altíssim, un dels personatges claus del món espriuà, i la munió de pobres locals i forasters que captaven per la vila al començament del segle XX.

AHFF

**” Amb els pals els captaires
resseguien
un a un els barrots de les reixes
del meu carrer.
Basarda de la fosca per l’esclat
del sol,
venien del camí d’atzavares del
Mal Temps,
s’atansaven a poc a poc des de
la pujada
i demanaven almoina de cancell
en cancell. ”**

(Llibre de Sinera)

Nota biogràfica

Salvador Espriu i Castelló (Santa Coloma de Farners, 1913 - Barcelona, 1985), fill de notari i de família benestant, es manifestà com a escriptor precoç ja als 15 anys. Les seves obres *El doctor Rip* (1931), *Laia* (1932) i *Ariadna al laberint grotesc* (1935) el donaren a conèixer com una de les grans promeses de la literatura catalana. Es llicencià en Dret (1935) i Història Antiga (1936) a la Universitat de Barcelona, on inicià una forta amistat amb el poeta Bartomeu Rosselló-Pòrcel. La guerra civil (1936-39) el va colpir profundament i truncà la seva brillant carrera universitària i com a literat. La postguerra el convertí en un gris oficinista que es dedicava a la literatura en hores perdudes. Obsessionat per la mort, pel destí de l'home i pel futur del país, publicà, entre altres, els llibres de poemes *Cementiri de Sinera* (1946), *Mrs. Death* (1952), *El caminant i el mur* (1954) i *Final de laberint* (1955), i la peça teatral *Primera història d'Esther* (1948). El to de compromís social i de denúncia davant del franquisme, que es feu més manifest a partir del seu llibre *La pell de brau* (1960), el convertí popularment en "el poeta nacional de Catalunya". Entre les creacions posteriors destaquen *Llibre de Sinera* (1963) i *Setmana Santa* (1971), en poesia, i *Les roques i el mar, el blau* (1981), en prosa. Rebé diversos premis i distincions, nacionals i internacionals, entre les quals destaca el premi Montaigne, atorgat per la Universitat de Tubinga. Fou proposat diverses vegades al premi Nobel de Literatura.

Selecció bibliogràfica

- Espriu, Salvador. **Obres Completes**. Barcelona: Edicions 62. 5 vol. (Clàssics Catalans del Segle XX)
- Espriu, Salvador. **Obres Completes**. Edició Crítica. Barcelona: Edicions 62; Arenys de Mar: Centre de Documentació i Estudi Salvador Espriu.
- Espriu, Agustí; Nogueras, Núria; de Pons, M. Assumpció. **Aproximació històrica al mite de Sinera**. Barcelona: Curial, 1983 (Biblioteca de Cultura Catalana; 51)
- Espriu, Agustí. **Salvador Espriu**. Barcelona: Columna Edicions, 1996 (Gent Nostra; 115)
- Móra, Carles. **Salvador Espriu i Sinera**. Argentina: L'Aixernador Edicions, 1992 (Els Escriptors i el País; 2)

Adreces i telèfons d'interès

Ajuntament d'Arenys de Mar

Riera del Bisbe Pol, 8
08350 Arenys de Mar
Tel: 93 795 99 00
www.arenysdemar.org

Centre de Documentació i Estudi Salvador Espriu

Plaça de la Vila, 1
08350 Arenys de Mar
Tel: 93 795 99 00
Horari d'obertura: de dilluns a divendres,
de 9 a 13 h.

Església Parroquial – Retaule

(entrada pel C. de l'Església)
Horari de visita: matí: d'11 a 13 h.
tarda: de 17 a 19 h.
www.arenys.org/parroquia

Museu Marès de la Punta

C. de l'Església, 43
08350 Arenys de Mar
Tel: 93 792 17 84
Horari d'obertura: matí: d'11 a 13 h.
tarda: de 18 a 20 h.
Dilluns i diumenge tarda, tancat.

Museu Mollfuleda de Mineralogia

C. de l'Església, 37-39
08350 Arenys de Mar
Tel: 93 792 26 26
Horari d'obertura: matí: d'11 a 13,30 h.
tarda: de 18 a 20 h.
Dilluns i diumenge tarda, tancat.

Cementiri

Tel: 93 792 17 35
Horari d'obertura: matí: de 9 a 13 h.
(diumenges, fins a les 14 h.)
tarda: d'abril a octubre, de 17 a 19 h.
de novembre a març: de 16 a 18 h.
Dilluns i diumenges tarda, tancat.

Centre cultural "Calisay"

• Servei d'Informació Juvenil
• Oficina de Turisme
Riera del Pare fita, 31
08350 Arenys de Mar
Tel / Fax: 93 795 77 50
Horari d'obertura: matí: de 10 a 13 h.
(de dilluns a divendres) tarda: de 17 a
20 h. (dimarts i dijous)

Biblioteca Popular P. Fidel Fita

C. Bonaire, 2
08350 Arenys de Mar
Tel: 93 792 32 53
Fax: 93 792 28 56
Horari d'obertura: matí: de 10 a 13 h
(dijous i divendres) i de 10 a 14 h
(dissabtes) tarda: de 16 a 20,30 h (de
dilluns a divendres)

Arxiu Municipal d'Arenys de Mar

Arxiu Històric Fidel Fita
Riera del Bisbe Pol, 8-10
08350 Arenys de Mar
Tel: 93 792 08 48
Horari d'obertura: matí: de 9 a 14 h (de
dilluns a divendres) i tarda: de 16 a
19,30 h (dimarts i dijous)

Àrea Bàsica de Salut

C. Auterive, s/n
08350 Arenys de Mar
Tel: 93 795 80 44

Polícia local

Tel: 93 795 99 01
092 (emergències)

Més informació d'Arenys a Internet:

<http://arenys.org>

VISITES GUIADES

(Per a grups de 30 persones màxim)

Telèfon de contacte: 93 792 29 51

Per a més informació: **Centre de Documentació i Estudi Salvador Espriu**
i **Biblioteca Popular P. Fidel Fita**.

Els fragments de l'obra de Salvador Espriu han estat extrets de les *Obres Completes*, publicades per Edicions 62 dins de la col·lecció "Clàssics Catalans dels Segle XX", i de les *Obres Completes*, edició crítica, coeditada per Edicions 62 i el Centre de Documentació i Estudi Salvador Espriu.

Fotografies cedides per l'Arxiu Històric Fidel Fita (AHFF), la família Espriu (AFE), l'Arxiu Joan Torrus Pla (AJTP), Salvador Obiols i Jordi Pons.

Editat pel Centre de Documentació i Estudi Salvador Espriu

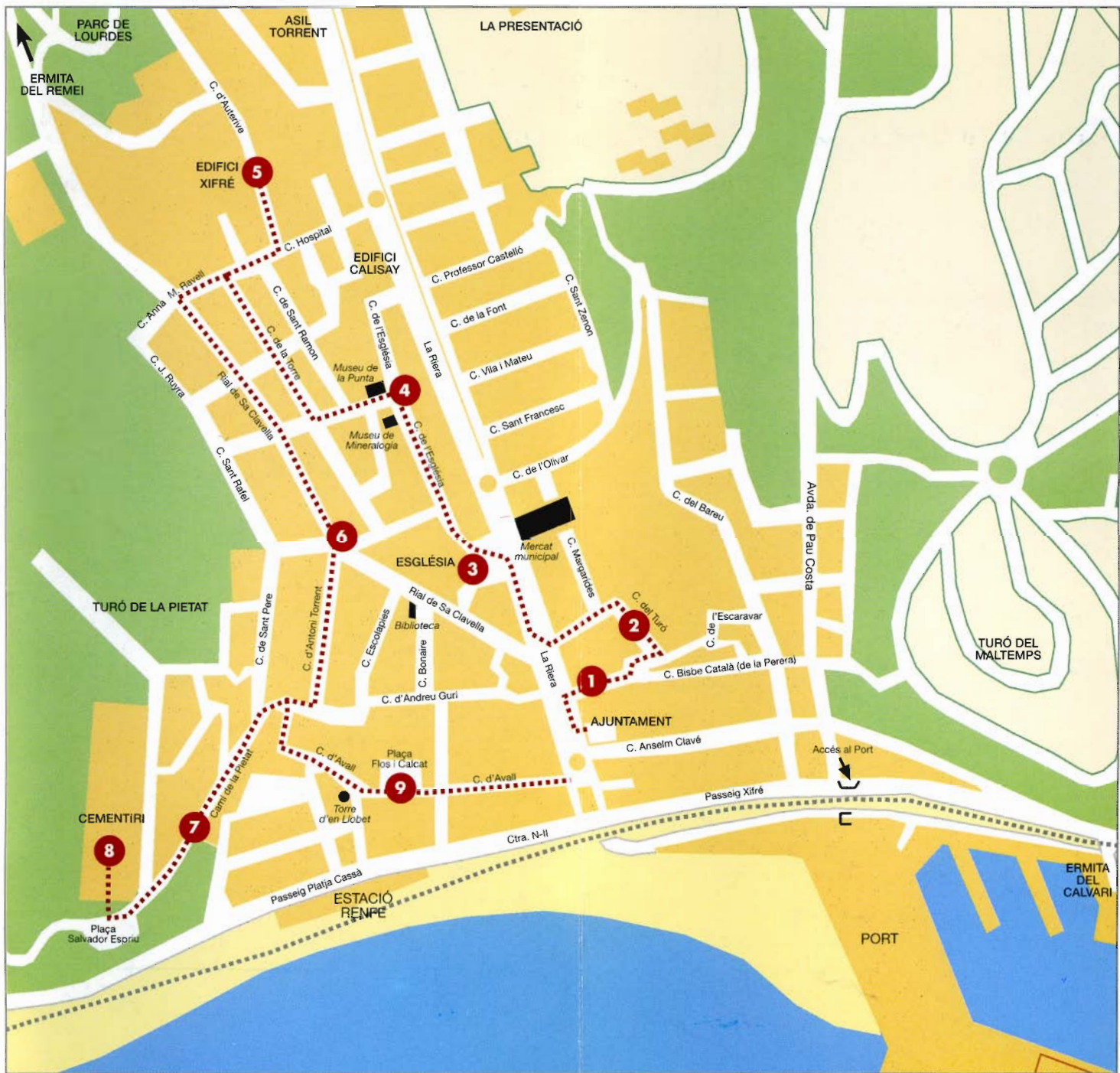
© 1999 pel text: Agustí Espriu i Malagelada

Disseny de Santi Artigas

Coordinació: Montserrat Caba

Imprès a: Impremta Anfruns

Dipòsit Legal: B-21.966-2000

..... Itinerari proposat

ARENYS DE MAR

cdese
centre de documentació i estudi salvador espiu

Ajuntament d'Arenys de Mar

Diputació de Barcelona
Servei de Biblioteques